

A barlangrajztól az SMS-ig

■ „Apa bölényre vadászik, én rózsét gyűjtök, míg hazajövünk, gyakorold a nyilazást” – üzent a kőkorszaki anyuka a kisfiának. De hogyan? Természetesen nem **barlangrajzok** segítségével. Azoknak ugyanis sokkal fontosabb szerepük volt: a templomként tisztelt barlangok falára a közösség legfontosabb tanításait, történetét rajzolták le, hogy megőrizték az utódok számára. Vésőként éles követ, ecsetként faágot vagy az ujjukat, festékként faszinet, földet, növényi színezőket használtak.

LÁSZLÓ NOÉMI ÜZENET

Egyszer kőbe vésték, majd fába faragták, bőrre pecsételték, vászonra nyomtatták, falakra festették, papirosra írták, sípolták, villogták, kürtölték, kopogták,

most pötyögik, surran dróton, vezetékben, sugározzák, úszik fönn a nyári égen.

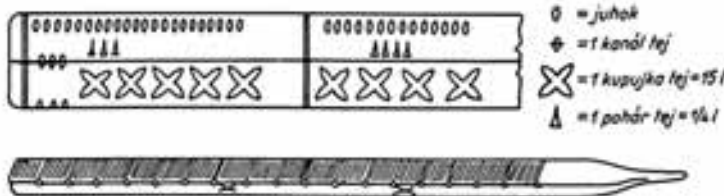

■ **A szó elszáll, az írás megmarad.** – Ősidők óta érzi ezt az ember, és az elszálló szavakat kőbe, fába vésve, a saját bőrére festve, tetoválva, agyagba, papiruszra, papírra, számítógépbe írva igyekeznek rögzíteni.

■ **A legősibb írás a rajz.** A jelképes rajzok fontos üzenetet fejeztek ki azok számára, akik értették jelen-

tésüket. A néphagyomány őrzi még ezeket a jelképeket, de ma már sajnos csak díszítésnek látjuk azt, amiből a régiek olvasni tudtak. A **tulipános életfa** szöve, hímezve, faragva, festve egyaránt a földből táplálkozó, ég felé törő, győzedelmes élet jelképe

■ Sok van a rovásán. Megbélyegzi. – Ezek a kifejezések ősi írásfajtákra utalnak. Az állatokra **sütött billog** (bélyeg) megkülönböztető tulajdonjel volt. Az adósságot vagy a birtokolt állatokat, vagyont **rováspálcákra** vésték nemcsak a magyar pásztorok, hanem Európa más népei is. Angliában 1834-ig az adófizetést rováspálcákon nyugtázták. Ekkor aztán elégették a rovásbotokat a parlament épületében, amely ettől ki is gyulladt. Ez a gyimesi rováspálca 1909-ben készült.

Fejtsd meg: hány juh mennyi tejet adott.

■ Csomót kötök a zsebkendőmre – mondjuk, ha észben akarunk tartani valamit. A kínaiak, a keresztény szerzetesek az övükre kötnek bogot emlékeztetőül. **Tibetben a jak** balag át egyik hegyről a másikra a hosszú gyapjába csomózott üzenettel. Legfejlettebb **csomóírásuk** a perui indiánoknak, az **inkáknak** volt. Kiterjedt birodalmuk egész „íráttára” bogozott, színes gyapjúfonalakkból állt. A sárga az aranyat, a fehér az ezüstöt, a zöld a gabonát, a kék a vallás dolgait, a bíbor a hadsereget, a vörös a vagyontárgyakat jelentette.

Hogy hívják az inkák csomózott fonalait?

■ A katolikus **rózsafüzér** és a buddhista szerzetesek **imalánca** is írás: az imádságok sorrendjét és hitbéli üzenetet olvasnak ki belőle használatuk.

■ Ne hidd, hogy csak cifraság. Az afrikai négek, az észak-amerikai indiánok, az új-guineai pápuák **kagylófüzérében** jelentése van a kagylók színének, számának és helyzetének is: a szembefordított barátságot, a háttal felfűzött háborút jelent.

■ A barlangrajzok 25000 évesek. De vajon mióta tud az ember betűkkel írni? **Bajóton** 18000 éves rovásírásos csont **dárdahegyet**, **Alsótatár-lakán** 7500 éves agyag **korongot** és táblákat találtak a régészek, melyeken a magyar rovásírás jelei olvashatók. Ezek bizonyítják, hogy itt, a mi

Kárpát-medencénkben született meg az emberiség első írásrendszere:

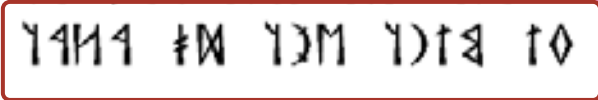
a **rovásírás**. Ősi magyar írásunknak viszonylag kevés nyoma maradt, mert a kereszténység felvétele óta a latin betűs írás vált kötelezővé, a rovásírásnak írmagját is igyekeztek elpusztítani, szerencsére eredménytelenül. Szerinte a Kárpát-medencében, de különösen Erdélyben bőven maradtak fenn rovásírásos emlékek. A rovásírás ma ismét egyre népszerűbb. Tanuljátok meg ti is, hiszen szép, könnyen, gyorsan írható, és tökéletes összhangban van nyelvünkkel. Magyar nyelvünk és

rovásírásunk a legnagyobb szellemi kincsünk, ősi kultúránk bizonyítéka, és ma is megtartó erőnk – hát ne mondjunk le róla.

Hun-Magyar-Székely Rovásírás																
†	†	‡	‡	Λ	Θ	∫	∫	†	X	∩	∩					
I	I	H	G	F	É	E	D	C	S	C	B	A	A			
Λ	H	‡	‡	∩	∩	D	∩	∩	Λ	∩	∩	∩	∩			
S	R	P	O	O	O	O	N	M	L	Y	L	E	K	A	K	J
Υ	∩	∩	∩	∩	∩	∩	∩	∩	∩	∩	∩	∩	∩	∩	∩	∩
Z	S	V	Ü	Ü	Ü	Ü	T	T	S	Z	A	S				
*	X	V	X	V	I											
1000	100	50	10	5	1											

Olvassátok ki (jobbról balra haladva), mit róttam ide.

■ A tatárlaki korong megtalálásáig a régészek az 5500 éves mezopotámiai **sumér** agyagtáblák **ékírását** tartották a legrégebbinek. A sumérok ék alakú jeleket nyomtak a puha agyagtáblákba. A világ múzeumaiban 400000 ékírásos agyagtáblát őriznek, mert a sumérok írását átvették az őket leigázó akkádok, babiloniak, majd a perzsák és az asszírok is. Az ékírás megfejtése Grotefend és Rawlinson nevéhez fűződik. Utóbbi 13 éven át, létrán, kötélén egyensúlyozva, sokszor az életét kockáztatva másolta le azt a hatalmas sumér, akkád és óperzsa ékírásos szöveget, amelyet egy 20 m hosszú és 7 m magas sziklafalon maga fedezett fel.

A sumérok feltalálták az írás sokszorosítását, azaz a **nyomda őset** is: a **pecséthengert**. A smaragd, rubin, zafír tömböt lecsiszolták, belevésték a képirásos szöveget, majd végiggörgették a puha agyaglapokon – akárhány példányban.

Hogy hívják az egyiptomi képirást?

■ A Nílus völgyében ötezer évvel ezelőtt virágzó **egyiptomi** kultúrának saját írása volt, ismerték a papiruszt, a tollat, a tintát. A roppant bonyolult **képirást** nagyon kevesen tanulhatták meg. Nem csoda, ha az írások kiváltságos helyzetben voltak. Az új világban sokan próbálkoztak a megfejtésével, végül a francia Champollion talált egy megoldást. De nem biztos, hogy a jót. Baráth Tibor és Borbola János kutatók szerint ugyanis a fáraók ránk maradt üzenetei magyarul (!) olvashatók.

■ A betűírás alapja a képirás. Kezdetben a rajz magát a fogalmat jelentette: alma, láb vagy áll. De ezt leírni lassú, nehézkes, olvasni pedig félreérthető volt. Milyen rajz jelentse például a félelmet, a jóságot? Az elvont szavakat kezdetben betűzve rajzolták le: a rajzok kezdőbetűjét kellett összeolvasni.

Mit írtam ide képirással?

■ A képirás rajzocskái egyre egyszerűsödtek, könnyen, gyorsan írhatókká váltak – kialakultak a hangokat, hangcsoportokat jelképező betűk. A BABA a világ minden rajzolója számára ilyen, a B hangot viszont sokféle betű jelölheti.

■ Az ókor hajós, kereskedő népe, a **föníciai** az egyiptomi írásjelek alapján alkotta meg a maga 22 mássalhangzóból álló ábécéjét, ők ugyanis a magánhangzókat nem jelölték. Ez lett az alapja a **görög**, majd **etruszk** közvetítéssel a **latin ábécének**. A betűírás sokkal egyszerűbb és egyértelműbb volt a képirásnál, ezért gyorsan terjedt. Az ókori görögök és rómaiak közül egyre többen tanultak meg írni-olvasni. A

latin betűs írást a katolikus egyház terjesztette el Európában majd a gyarmatosítók révén a többi földrészen is.

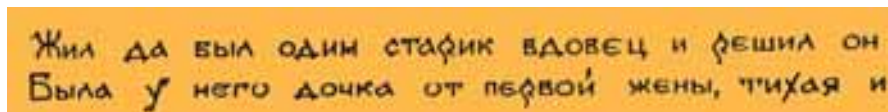

■ A **héber** írást kvadrátának hívják, alapja az arámiak által közvetített sumér ékírás. Nevét onnan kapta, hogy minden betűje egy kis négyzetbe írható bele. Mai napig megtartották a jobbról balra tartó sorvezetést.

■ Ugyanígy halad az **arabok** cirkalmas, kígyózó hurokvonalakból álló írása is, hiszen ennek is az arámi ábécé az alapja. Az arabok minden betűt összekötnek (kurzív írás), és nem használnak nagybetűt. Ám a legtöbb betűnek három alakja van, attól függően, hogy a szó elején, közepén vagy végén áll. Ráadásul más betűkkel írják a hivatalos, az irodalmi és a vallásos szövegeket. Szegény arab elsősők, van mit tanulniuk! A művészek viszont örülnek: oly díszesek az arab betűk, hogy még a mecsetek falát is teleírják velük – annál is inkább, mert templomaikra embert nem szabad rajzolniuk.

■ A **kínaiak** bonyolult írásjelei szavakat, hangcsoportokat jelölnek. 10000-nél is több van belőlük, de ha 3000 jelt megtanulsz, már írástudó vagy.

■ A **cirill** a legfiatalabb írás. A szlávok a kereszténység felvételével egyszerre, a IX. században

alkották meg ábécéjüket. Két szerzetes, Cirill és Metód az ógörögből származó bizánci írás alapján tervezte meg a 43 betűs cirill ábécét, hogy lejegyezhesse a Biblia szláv fordítását. A cirill írást kevesebben ismerik, s ez használóit elszigeteli a világtól, ezért a szláv népek nagy része lassan áttér a latin ábécére.

■ A **számokat** ma szerte a világon arab jelekkel írjuk, melyeknek modern formáját a magyar származású nagy német festő, Albrecht Dürer alkotta meg.

Hosszú út vezet a sziklafaltól, az Hagyagtáblán, a nádból potyolt papiruszon, a bőrből hasított pergamenen, a fából őrölt papíron át a számítógépig. Erre az okos billentyűzetre már nem festettek betűket: fényjelként mindig az az ábécé jelenik meg rajta, amit használója kiválaszt.

Zsigmond Emese